

1.

Jei kelsies po penkių minučių – spėsi, derėjasi pati su savimi, skaičiuodama, kiek laiko prireiks dantims išsivalyti ir išokti į kokius nors drabužius. Praėjus pusvalandžiui, dar tebedrybsojau lovoje ir skrolinau telefono ekrane: interjero idėjos bendrabučio kambariui, virtualūs turai po studentų miestelį, būtinų susikrauti daiktų sąrašai... Vos po dviejų dienų turėjau pradėti lankyti koledžą, tad galva dūgzte dūzgė.

Nauji draugai! Jokių tėvų! Jokių taisyklių! Vargiai įstengiau suvaldyti jaudulį. Šokčiodama ant pirštų galų ir niūniuodama panosėje apsirengiau ir liftu nusileidau į belangę susirinkimų salę Manhatano centre įsikūrusiame viešbutyje.

– Vėluoji, – atsiduso viešųjų ryšių specialistė, – o ar peržiūrėjai temas, kurias planuojame aptarti, geriau nė neklausiu.

*Šyptelėjusi gūžtelėjau pečiais. Per vasarą apkeliavau keturis žemynus, susitikau su devyniais ministrais pirmininkais ir kalbėjau gausybėje renginių. Dabar lankiausi Niujorke, kur reklamavome naują mano knygą vaikams „Stebuklingas Malalos pieštukas“ (*Malala's Magic Pencil*): laukė šešios valandos vienas po kito einančių interviu, o tada – naktinis skrydis namo į Angliją, Birminghamą. Ši darbo diena man kuriam laikui turėjo tapti paskutinė, tad protas jau spėjo išeiti atostogų.*

Viešųjų ryšių specialistė išėjo iš salės. Po kelių akimirklų vidun įžengė maža mergaitė. Kai jau buvau beklausianti, ar nepaklydo, pastebėjau ant jos polo marškinėlių išsiuvinėtą žurnalo logotipą, o po juo – užrašą „Mažasis žurnalistas“.

– Kuo norėjote tapti užaugusi, kai dar buvote maža? – pasiteiravo ji.

– Automechanike! – atsakiau, pridurdama, kaip visada mėgau spręsti galvosūkius ir aiškintis, kaip ką nors tiksliai sukonstruoti.

Kitas žurnalistas tokiu žavumu nespindėjo nė iš tolo. Nenorėdamas nieko girdėti apie mano knygą vaikams, jis pokalbio temą stengėsi sukti prie karščiausių aktualijų ir aiškiai vylėsi, jog ištarsiu ką nors pakankamai prieštaringo svarbesnėmis naujienomis nepasižymėjusiai dienai pagyvinti. Didžiuma jo klausimų sukosi apie Amerikos prezidentą: „Ką jūs, jauniausia Nobelio taikos premijos laureatė, norėtumėte jam

pasakyti apie moterų teises?“ ir „Esate lankiusis Baltuosiuose rūmuose, kur susitikote su Obama. Ar vyksite, jei pakvies dabartinė administracija?“ Žinojau, kaip išsisukti nuo mano vardo lipdymo prie skambių antraščių, tad neužkibau ant jo kabliuko.

Paskutinis interviu buvo skirtas rytinei televizijos laidai. Vedėja uždavė gerai apgalvotų klausimų apie mano darbą ir kasdienį gyvenimą. Jau buvome bebaigia, kai ji palinko artyn rūpesčio kupina mina.

- Nuo užpuolimo prabėgo penkeri metai. Ar kasdien apie jį tebegalvoji?

Tai neišvengiama, pamaniau. Negalėjau tikėtis išėiti iš šios salės apie tai neprabilusi. Manęs tokie klausimai nei erzino, nei stebino – veikiau jų dažnumas. Nors tas gyvenimo etapas man atrodė taip seniai praėjęs ir toks nutolęs, jis vis tiek užpildydavo kiekvieną patalpą, į kurią įžengdavau, – nelyg stumtelėjęs mane į šalį ir pirmesnis įsispraudęs vidun.

*

Užaugau atokioje Pakistano vietovėje, vadinamoje Mingora. Mano gimtasis miestelis buvo įsikūręs prie Svato upės, kur jį supo girios, laukinių gėlių pilnos pievos ir milžiniški sniegu užkloti kalnai. Gyvenimas mūsų slėnyje nebuvo tobulas: dauguma šeimų skurdo, o griežtos socialinės normos užkirto kelią pažangai, ypač – moterų. Tačiau tai buvo stulbinamai graži ir rami vieta.

Kai visa tai pasikeitė, buvau dešimties. Miestelį užėmė iš kalnų nusileidę nepažįstami ginkluoti ilgabarzdžiai. Talibanas pradėjo bombarduoti ligonines ir viešbučius, tiesiog gatvėse žudyti muzikantus, mokytojus ir policijos pareigūnus, o per radiją kelis kartus per dieną pasigirdavo vis naujų taisyklių. Jokios televizijos, jokios muzikos, apskritai jokių pramogų – uždrausti net vaikiški stalo žaidimai. Vyrams neleista skustis barzdų. Moterims – peržengti namų slenksčio.

Vis garsiau aidint bomboms ir šūviams, mūsų gyvenimai traukėsi. Gyvenome nuolatinėje baimėje pažeisti kokią nors naują taisyklę, apie kurią dar nespėjome išgirsti. Netoliese gyvenusį vyrą nužudė, nes Talibanas nusprendė, kad jo kelnių klešnės per ilgos. Vieną dieną išvydau penkiametį savo broliuką Atalą kieme kasantį didelę duobę ir paklausiau, ką jis čia veikia.

- Kasu kapo duobę, – atsakė.

Man sulaukus vienuolikos, Talibanas paskelbė, kad po trijų savaičių mergaitėms bus uždrausta lankyti mokyklas. Mano širdį sukaustė baimė. Jei po viešai paskelbtos datos ir toliau būčiau ėjusi į mokyklą, mane būtų užmušę. Jei ne – mano gyvenimui ir taip būtų buvęs galas. Net būdama tokio amžiaus jau žinojau, koks likimas mano bendruomenėje laukė neišsilavinusių merginų: santuoka vos sulaukus paauglystės, keletas vaikų dar iki dvidešimtojo gimtadienio ir visas likęs gyvenimas praleistas tarp sutuoktinio namo sienų. Negalėjau artyn prisileisti nė minties apie tokią ateitį.

Pradėjau anonimiškai rašyti tinklaraštį BBC, kuriame pasakojau apie gyvenimą valdant teroristams. *Mokykla mergaitėms nurodė nebedėvėti uniformų, – rašiau aš, – nes dėl jų galime tapti taikiniai. Visos atėjome su savo mėgstamiausiomis rožinėmis ir violetinėmis suknelėmis. Tuomet mums buvo prisakyta nesirengti spalvingai, nes*

talibams tai taip pat nepatinka.

Vis labiau artėjant nurodytai datai, kai mergaitės turėjo palikti mokyklas, aš prabilau viešai: visiems, kurie tik manęs klausėsi, skelbiau turinti teisę gauti išsilavinimą. Prisiečiau, kad Talibanas nesulaikys manęs nuo mokymosi, kad ir kiek mokyklų sunaikintų. Valstybinės televizijos eteryje pareikalavau, kad mūsų lyderiai stotų mūsų ginti. Dvejus metus jaustą baimę pakeitė įtūžis ir teisėtas pasipiktinimas. Negalėjau tiems vyrams leisti pagrobtį mano ateities.

Galop Pakistano kariuomenė pradėjo didžiulio masto karinę operaciją prieš ekstremistus. Kovoms prasidėjus, mano tėvai, du maži broliukai ir aš drauge su tūkstančiais kitų iš Mingoros pasitraukėme. Po kelių mėnesių kariuomenė nugalėjo, mes sugrįžome namo, o mūsų gyvenimas vėl tapo toks kaip anksčiau. Tačiau Talibanas nei visiškai atsitraukė, nei pamiršo mano pasipriešinimą. Kai buvau penkiolikos, į mane vežusį mokyklinį autobusą įlipęs ginkluotas vyras paklausė:

– Kuri iš jūsų Malala?

Man dar nespėjus atsakyti, jis iš arti šovė tiesiai man į galvą.

Visas mano pasaulis persimainė per akimirką.

Kai po savaitės atsipeikėjau iš komos, jau buvau Birminghamo traumų centre, kurio specializacija – sudėtingi smegenų sužalojimai. Iki šūvio niekada nebuvo iškėlusį kojos iš Pakistano, tačiau dabar mane supo nepažįstamųjų veidai. Ten praleidau dar kelis vėlesnius mėnesius: man buvo atlikta ne viena operacija, teko iš naujo mokytis vaikščioti ir kalbėti.

Mano istorijai skriejant aplink pasaulį, žmonių lūpose gimė pasakojimai apie kažką, ko pati nepažinojau: rimtą ir drovią mergaitę, atsiskyrėlę, kuriai teko viešai prabilti, kai Talibanas atėmė iš jos knygas. Mane pavertė mitine heroje, vertybių ir pareigų puoselėtoja, kuriai didžią ateitį lėmė pats likimas.

Kartais tokios absurdiškos kalbos mane prajuokindavo. Augdama Mingoroje nuolat prisivirdavau košės. Mokykloje nešiodavau apkalbų nuotrupas iš vienos mergaičių grupelės į kitą, laidydavau juokelius, kurie mano drauges priversdavo ir kvatotis, ir čia pat – mane sudrausminti. Jei bendraklasę per egzaminą įvertindavo geriau nei mane, be menkiausio orumo liedavau karčias neteisybės ašaras. Namie buvau netvarkinga ir padūkusi. Per televiziją prisižiūrėjusi Johno Cenos – savo mėgstamiausio imtynininko – kovos judesius išbandydavau su mažaisiais broliais, o jei šie stodavo gintis, skųsdavausi tėvui. Net pavyzdgingiausiomis dienomis nebuvo tokia tylenė šventoji, kokią dabar visi tikino mane esant.

Žmonės, kurie siūlėsi mano istoriją perkelti į knygų puslapius ar kino ekranus, ėmė plūsti man dar nespėjus išeiti iš ligoninės. Žurnalistai varžėsi, kuriam pirmam pavyks susitarti dėl interviu. Man atstovauti trūško agentai, nors nė pati nesupratau, kokiais talentais, anot jų, buvau apdovanota.

– Kodėl dabar esi žinoma? – klausė Atalas. Atsaciau jam, jog nežinau.

Dar nespėjusi suvokti, kas vyksta, buvau įmesta į gyvenimą, kurio nepažinojau ir neprašiau: keliaudama po visą pasaulį, sakiau viešas kalbas ir pozavau fotografams, o

didžiumą laiko praleidau su suaugusiais. Stambaus masto renginių užkulisiuose vienas jų suėmęs mane už pečių vis apsukdavo ratu ir sušukdavo:

- Gyvybingiau, Malala! Atiduok jiems visą save!

Tų suaugusių žmonių akyse aš buvau viešas asmuo, produktas, kurį reikėjo reklamuoti. Šalia jų sėdinčios ir namų darbus atlikti besistengiančios sutrikusios paauglės jie nė nematė. Jų apsuptyje aš užsisklėsdavau ir tapdavau ta tylia mergaite, kuria, jų galva, buvau visados.

Kad ir kur eidavau, visi užduodavo tą patį klausimą: „Ką prisimeni apie šūvį?“ Man atsakius, kad neprisimenu nieko, jie atrodydavo kone nepatenkinti – tarsi būtų nemandagu neprisiminti savo baimės ir kančios. Tarsi mano gyvenime nebūtų nieko įdomesnio už baisiausią man kada nors nutikusį dalyką. Tokia reakcija mane priversdavo jaustis lyg tiesiai per širdį smeigtuku persmeigtą plaštakę, amžiams įkalintą po apdulkėjusiu stiklu. Gyva priešais juos stovinti mergaitė neprikaustydavo dėmesio taip, kaip mirštanti jauna svajoklė mokykliniame autobuse.

*

- Ar kasdien apie jį galvoji?

Žvelgdama į rytinės laidos vedėją, sumirksėjau. Būčiau galėjusi lengvai išstarti tai, ką troško išgirsti ji ir jos auditorija: kad kartais mane persmelkia baimė, ir visai galimas daiktas, jog nuo patirtų sužalojimų niekada visiškai neatsigausiu. Bet kam gi reikia komplikuoti ir taip tragišką istoriją, kuri žmones, regis, traukė kaip bites prie medaus?

Tačiau kažkas manyje keitėsi: aš nebenorėjau atlikti to vaidmens. Jaučiausi pasiruošusi būti jauna ir laisva, patirti nuotykių ir daryti klaidų, gyventi savo gyvenimą kažkur kitur – ne oro uostuose ir posėdžių salėse. Ateitis manęs laukė išskėstomis rankomis.

- Aš apie jį negalvoju visai, – atsakiau. – Mano gyvenimas eina toliau.